

Sakari Viinikainen

RAUTATIE- SOTA 1918

Taistelut Savon rintamalla

docendo

Rautatiemuseo
4.10.2025
Sakari Viinikainen

Valkoisten strategia rakentui sen varaan, että Vaasa-Elisenvaara rata pysyy heidän hallussaan

Mannerheim: "Ei voi ajaa yhtä aikaa kahta jänistä"

Satakunnan ryhmä ja Hämeen ryhmä
- myöhemmin Länsiarmeija

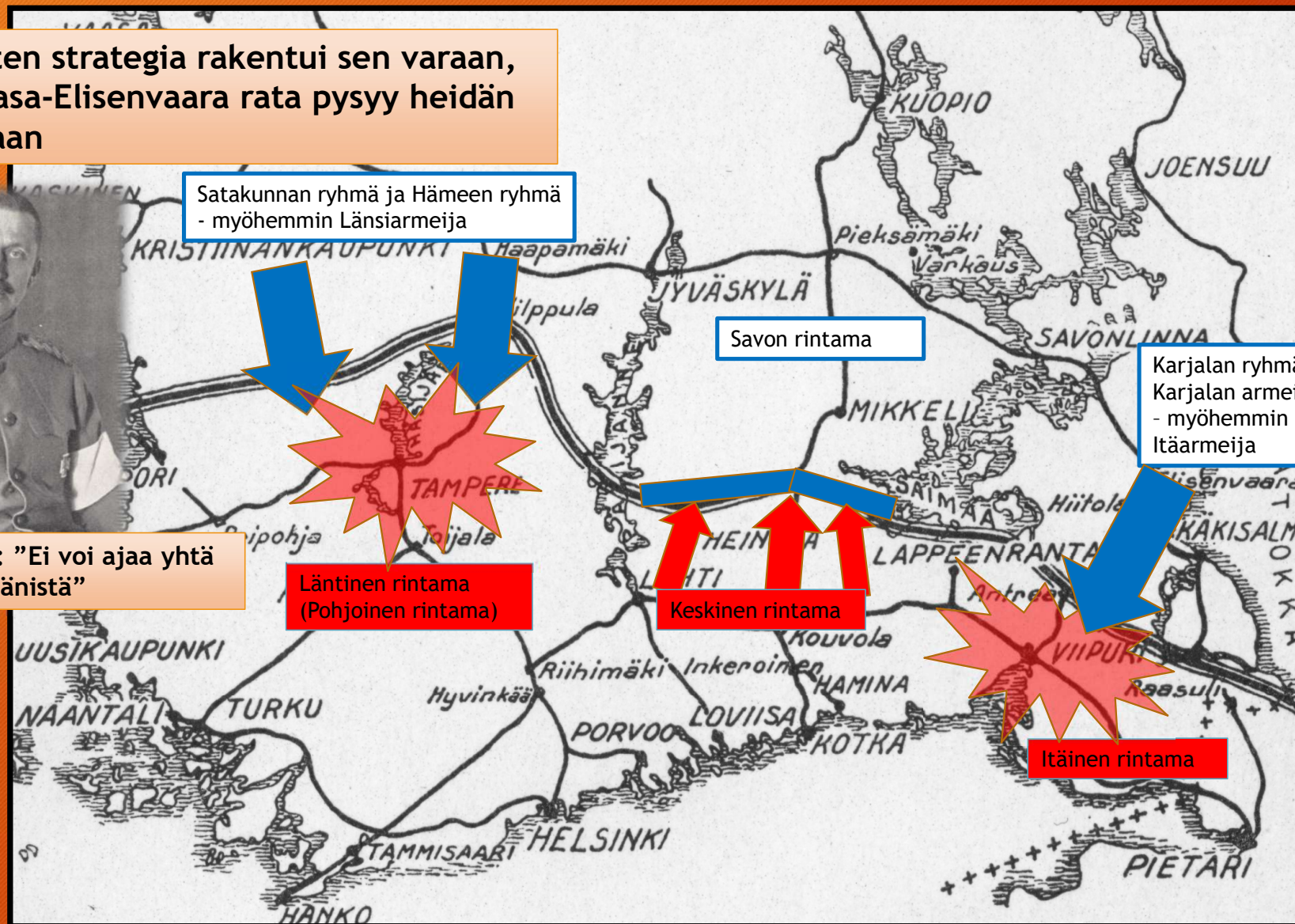
Savon rintama

Karjalan ryhmä t.
Karjalan armeija
- myöhemmin
Itäarmeija

Läntinen rintama
(Pohjoinen rintama)

Keskinen rintama

Itäinen rintama

Vuoden 1918 sota poikkesi aikaisemmista sodista niin, että Suomen kamaralla ei ollut koskaan tätä ennen liikkunut näin suuria armeijoita

Junat olivat vuonna 1918 ainoa merkittävä joukkoliikenneväline

Valkoisia Mäntyharjun asemalla lähdössä valtaamaan Mouhua (3.3.)

Suomenniemelle tullut valkoisten tykistö ja koulutuskeskuksen joukot ovat lähdössä valtaamaan Savitaipaletta (23.-24.4.)

Sota käytiin talviolosuhteissa - joukkojen siirtojen ja huollon lisäksi myös majoitusjärjestelyt edellyttivät kuljetuksia

- Rautatievaunuissa voitiin myös majoittua
- Vaunut olivat käteviä esikuntien sijoituspaikkoja

Kirjokiven pysäkki

Savon radalla Kirjokiven kartano oli punaisten majoituskeskus
- kuvassa vuorineuvos Rudolf Elvingin perhe

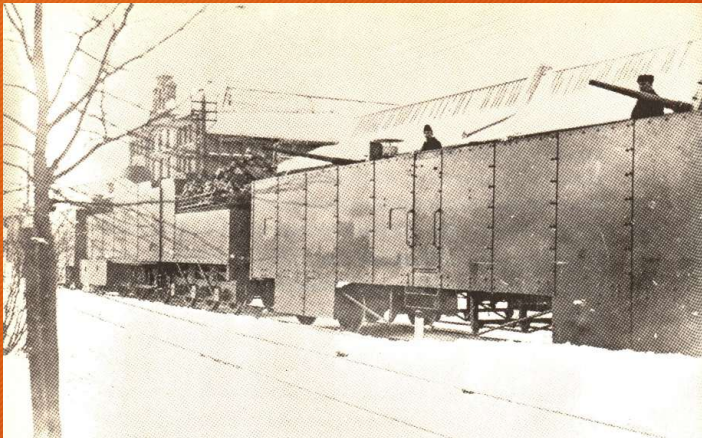
Serlachius-suvun huvila eli n.s. "Keskihuvila"

Von Bonsdorff-suvun huvila

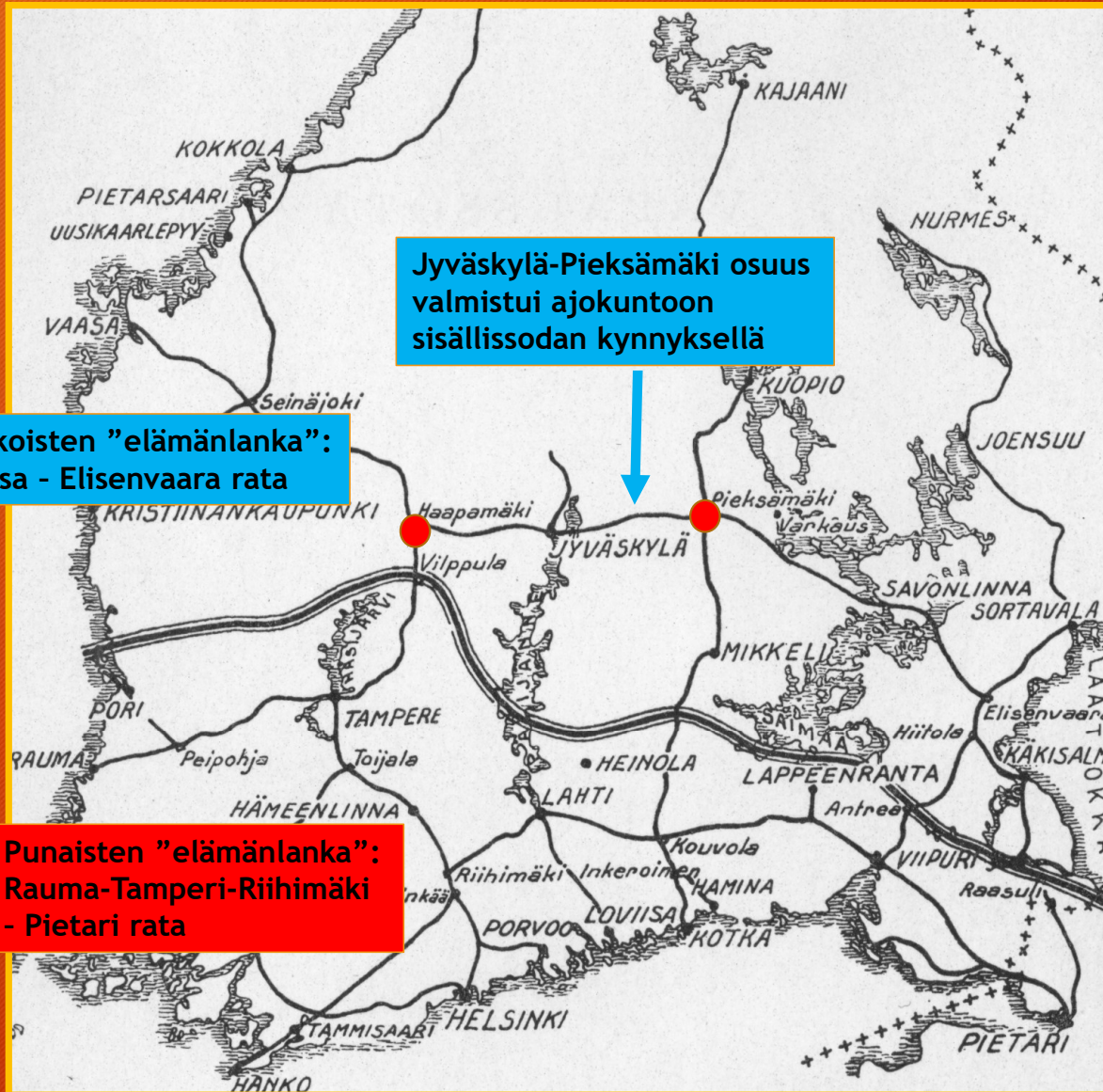
Osapuolien hallussa olleet radat ja kalusto vuoden 1918 sodassa

- Suomessa oli n. 500 veturia ja n. 15 000 vaunua
- Valtaosa niistä jäi punaisille
- Valkoisille jäi alle 100 veturia 1 000 vaunua
- Konepajat jäivät pääosin punaisille
- Punaisilla on huomattavasti paremmat mahdollisuudet valmistaa mm. panssarijunia

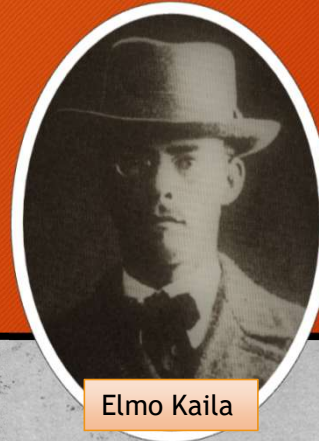

Valkoisten "elämänlanka":
Vaasa - Elisenvaara rata

Punaisten "elämänlanka":
Rauma-Tamperi-Riihimäki
- Pietari rata

Rautatieverkosto oli oleellisessa osassa jo ennen sodan puhkeamista (asekuljetukset)
- Uuden Metsätoimiston rautatieläiskomennuskunta

Elmo Kaila

Yrjönkatu 25, Helsinki

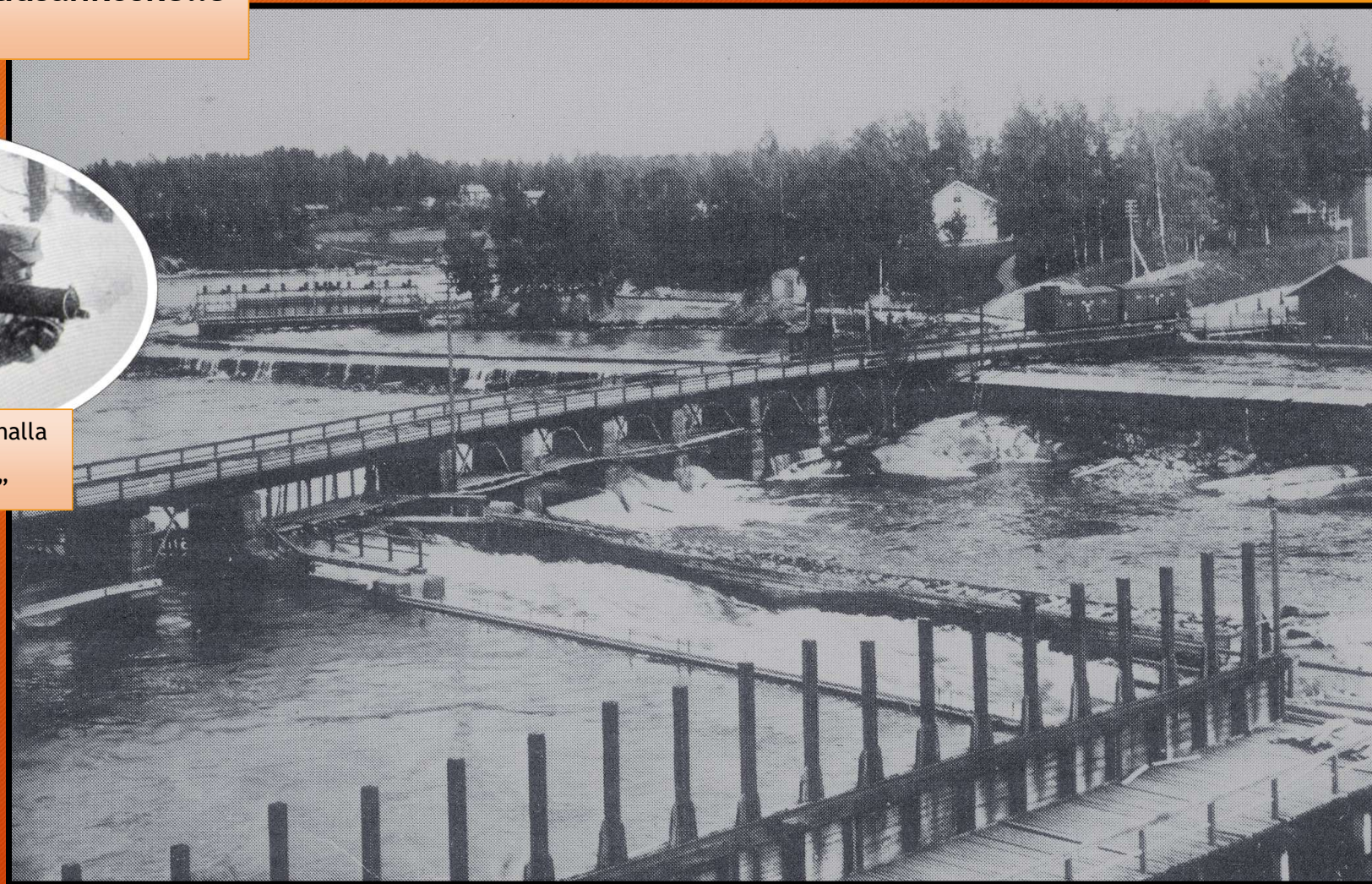

Kouvola asema

**"Telegrafitarpeita" Kuusankoskelle
joulukuussa 1917**

Kymintehtaalle tuotiin junalla
kuularuisku ja muutamia
kymmeniä "käsipommeja"

Sodan alkutahdit

Taavetissa taisteltiin valkoisten kaappaamasta punaisten asevaunusta maanantaiaamuna 21.1. - aseet olivat menossa Mikkeliin

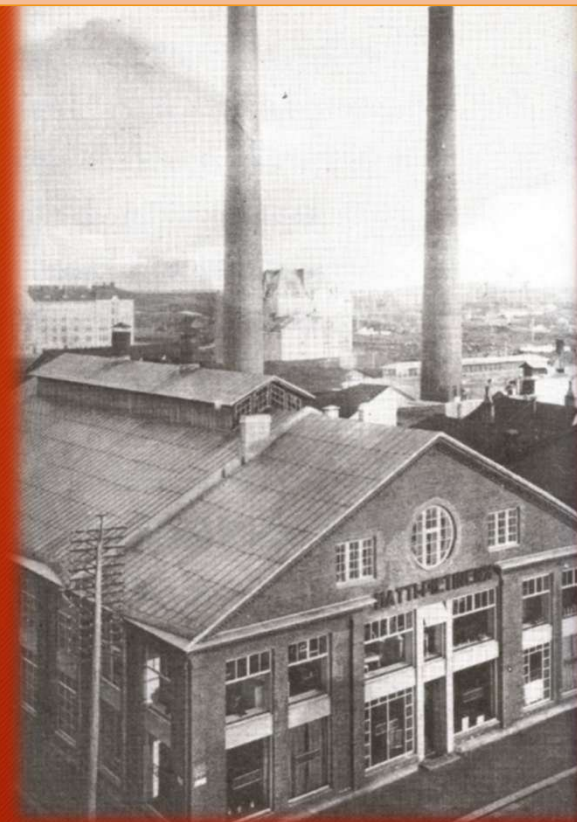
Jääkäri Lauri Pelkonen ("Kitunen") kaatui Taavetissa sodan ensimmäisenä jääkäriuhrina

Varatuomari Martti Eklund

Lauantain ja sunnuntain välisenä yönä 19.-20.1. oli taisteltu Viipurissa Pietisen tehtailla

Ali Aaltonen oli tammikuun puolivälissä Pietarissa asehankintamatkalla ja sai lupauksen aselastin toimittamisesta Suomeen

- ”Suuren asejunan” on määrä lähteä liikkeelle
26. tammikuuta

Ali Aaltonen

Junassa oli:

- 15 000 kivääriä ja 2 miljoonaa patruunaa,
- 30 konekivääriä,
- 10 kenttätykkiä ja niihin kuusi vaunullista ammuksia,
- 2 panssariautoa

Mannerheim antoi perjantaina, 25. tammikuuta käskyn riisua Pohjanmaan venäläiset aseista - se oli nerokas veto, joka pakotti punaiset aloittamaan toiminnan ennen aikaisesti

Lauantai-iltana 26.1.1918 Helsingin työväentalon torniin nousi punainen lyhty toiminnan alkamisen merkiksi

Venäläisiltä Ilmajoella vallattuja
tykkejä

Työväentalo 14.4.1918

Punaiset olivat valmistautuneet vallankaappaukseen - ei varsinaiseen sotaan - eivätkä vallankaappaukseenkaan näin nopealla aikataululla

- Asejunan suojaamissuunnitelma oli heidän ainoa "sotasuunnitelmansa"
- Valkoisten ottama aloite pakotti heidät improvisoimaan

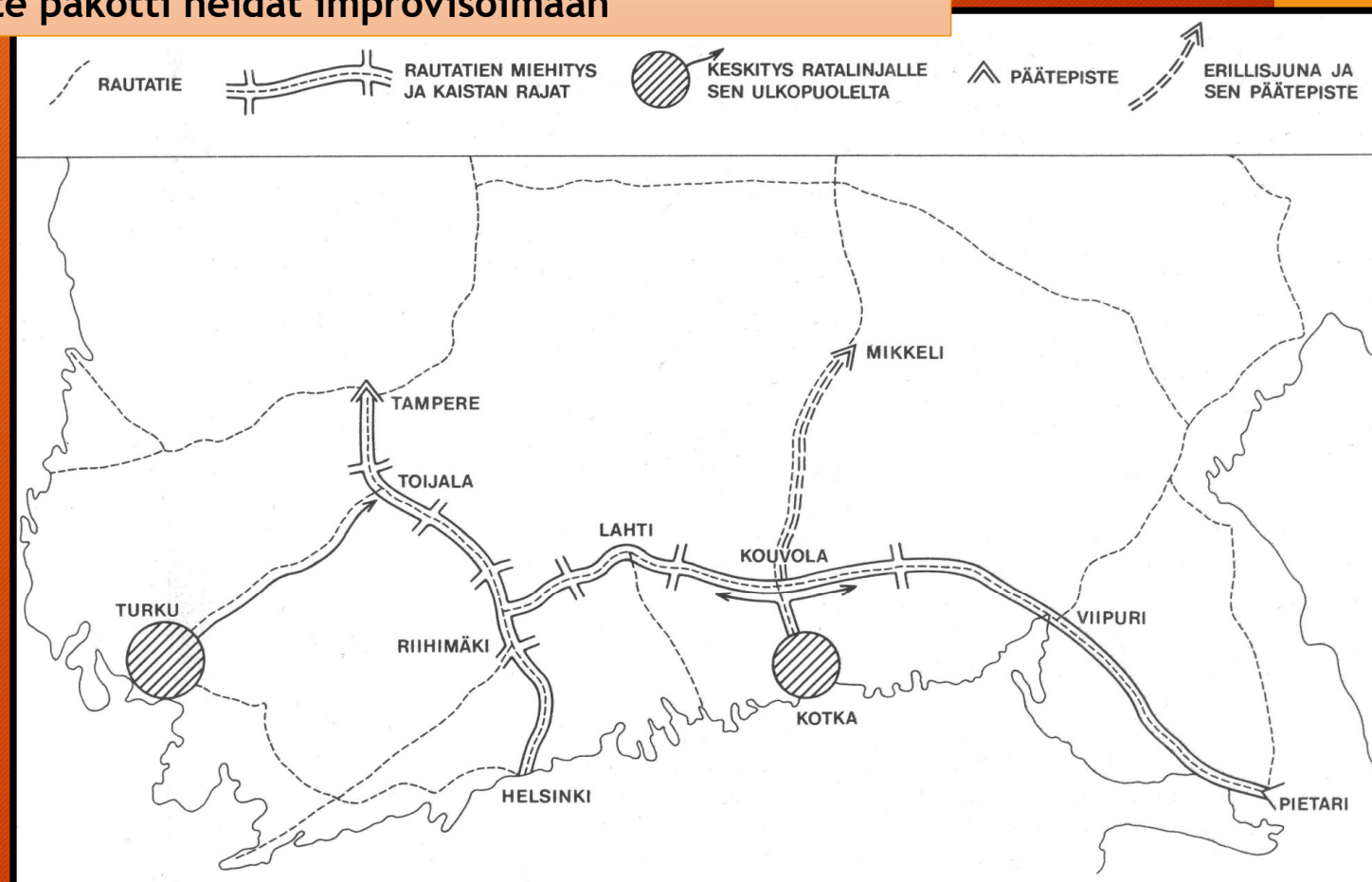
Vähän myöhemmin
ylipäällikkö vaihdettiin

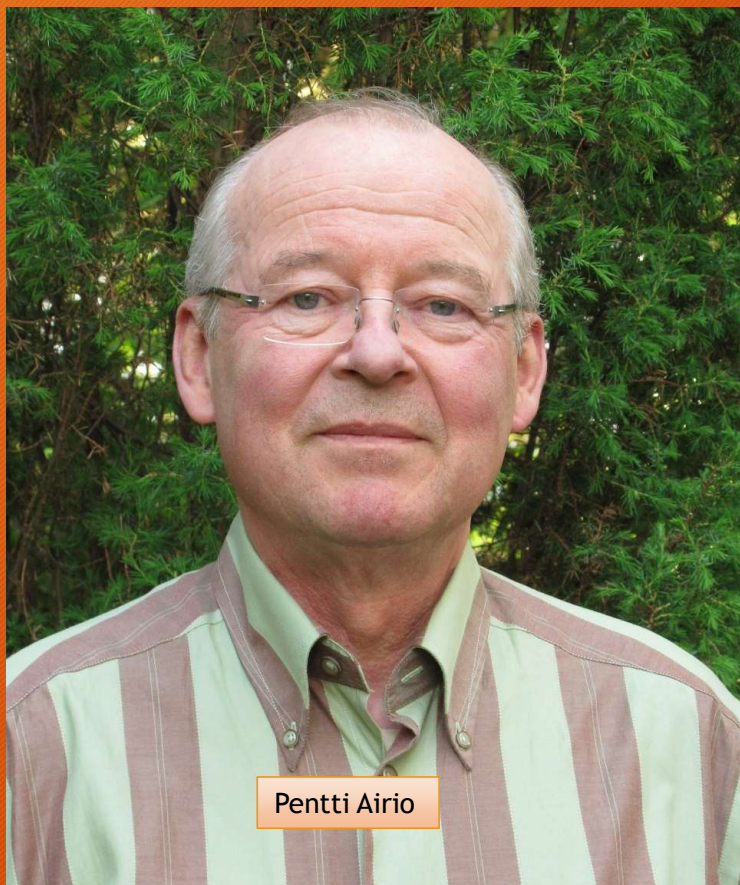
Ali Aaltonen

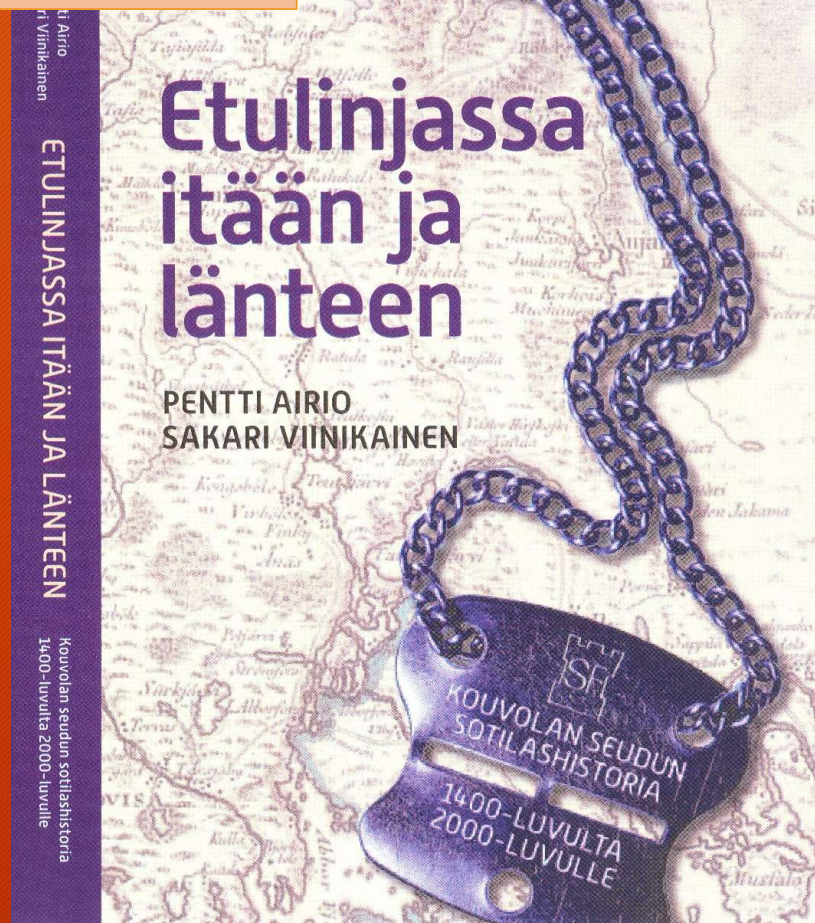
Eero Haapalainen

Tohtori Pentti Airio: Vuoden 1918 sota alkoi Viipurin suunnalla sisällissotana, Pohjanmaalla vapaussotana ja Helsingissä vallankumouksena

Pentti Airio

Kouvolaan keskitettiin Kotkan ja Kymintehtaitten punakaartirykmenttien pataljoonia, joista osa valmistautui hyökkäämään Savon radalle

Punaisten Keskisen rintaman esikunta istui koko sodan ajan Kouvolan asemalla

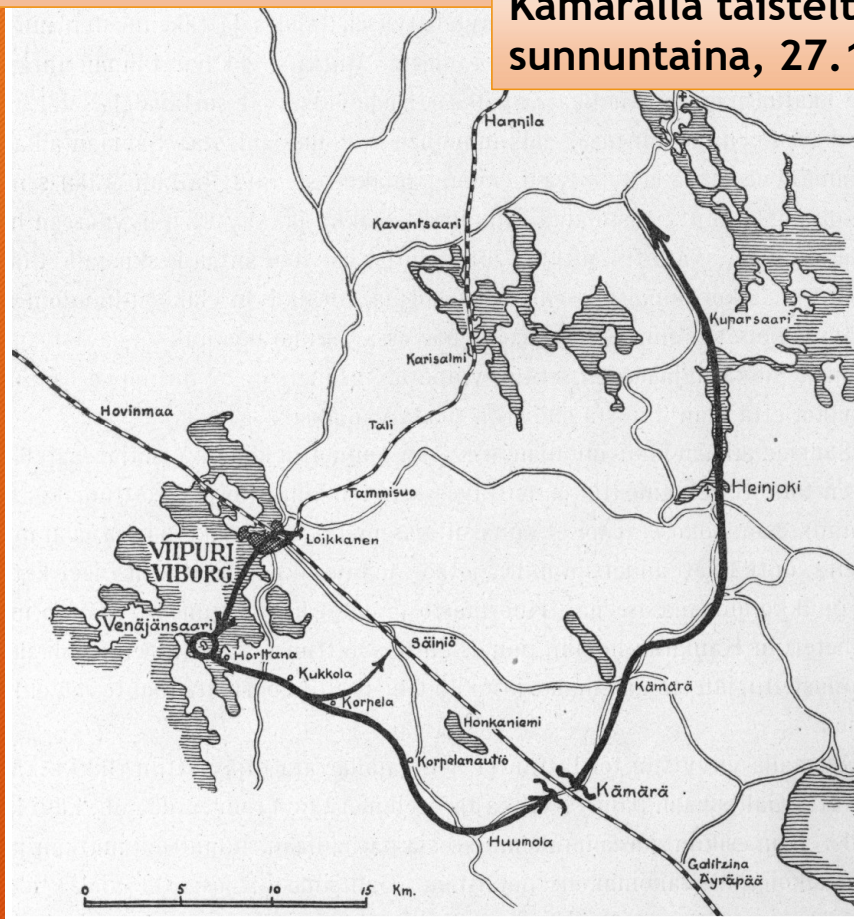

Kouvolan kohdalla junan suojaamisesta vastasi kotkalainen työmies Heikki Kröger - kersantti evp - joka oli myös Savon radan lohkon ensimmäinen ylipäällikkö

Sattuman sormi tarttui peliin, kun n.s.
"Venäjänsaaren pataljoona" löysi Kämärän
asemalta sähkösanoman, jossa oli tieto
tulossa olevasta asejunasta

Kämärällä taisteltiin
sunnuntaina, 27.1.

Junan päällikkö oli Jukka Rahja
haavoittui vaikeasti, jonka jälkeen
päällikkyuden otti kuvassa oleva
Eino Rahja

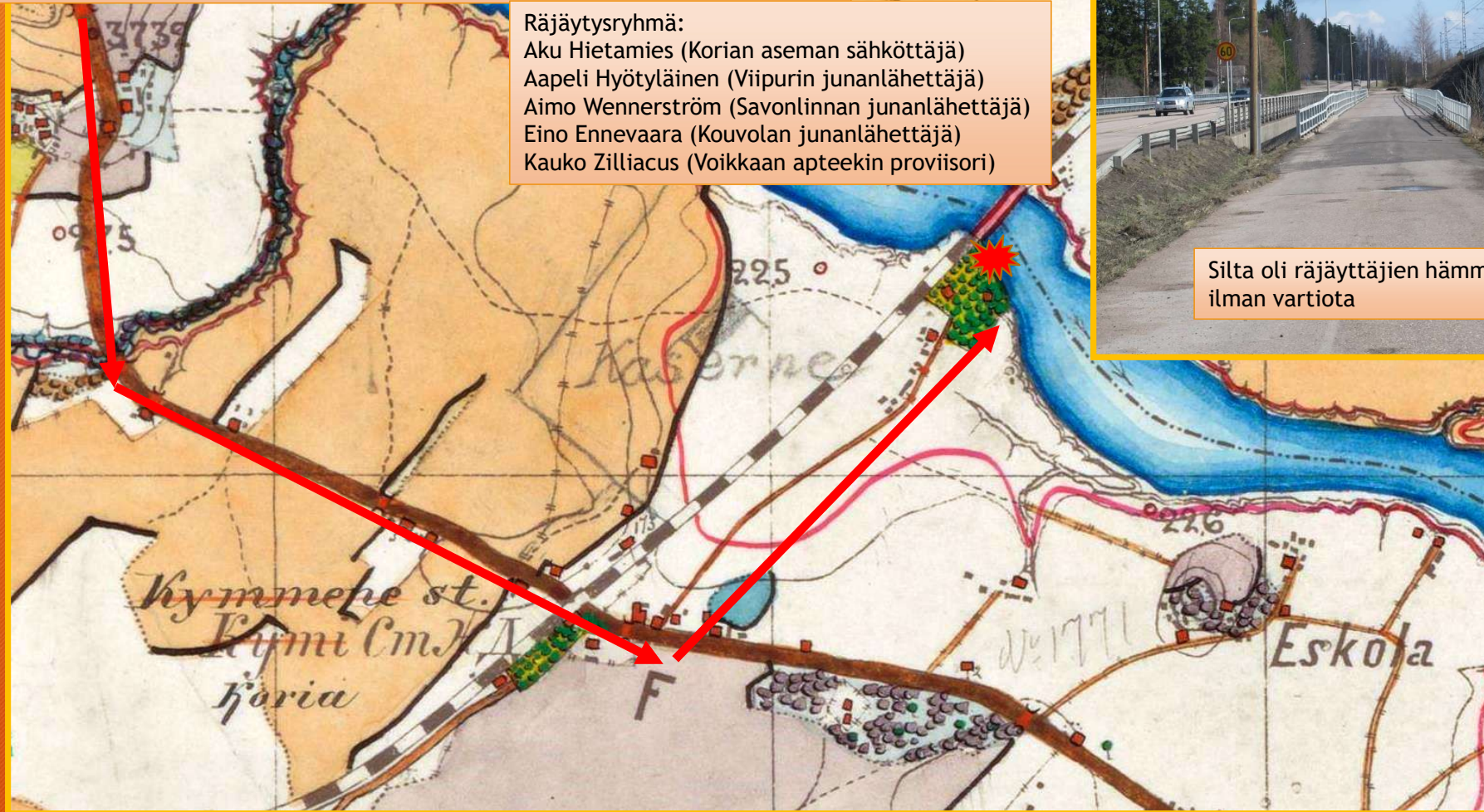
Asejunan tulo viivästyi niin, että valkoiset ennättivät vaurioittaa Korian siltaa sunnuntai-iltana 27.1.

Räjätysryhmä:

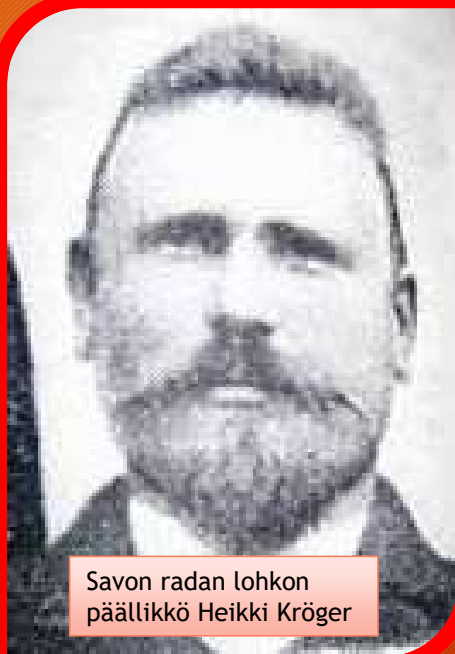
Aku Hietamies (Korian aseman sähköttäjä)
Aapeli Hyötyläinen (Viipurin junanlähettäjä)
Aimo Wennerström (Savonlinnan junanlähettäjä)
Eino Ennevaara (Kouvolan junanlähettäjä)
Kauko Zilliacus (Voikkaan apteekin proviisori)

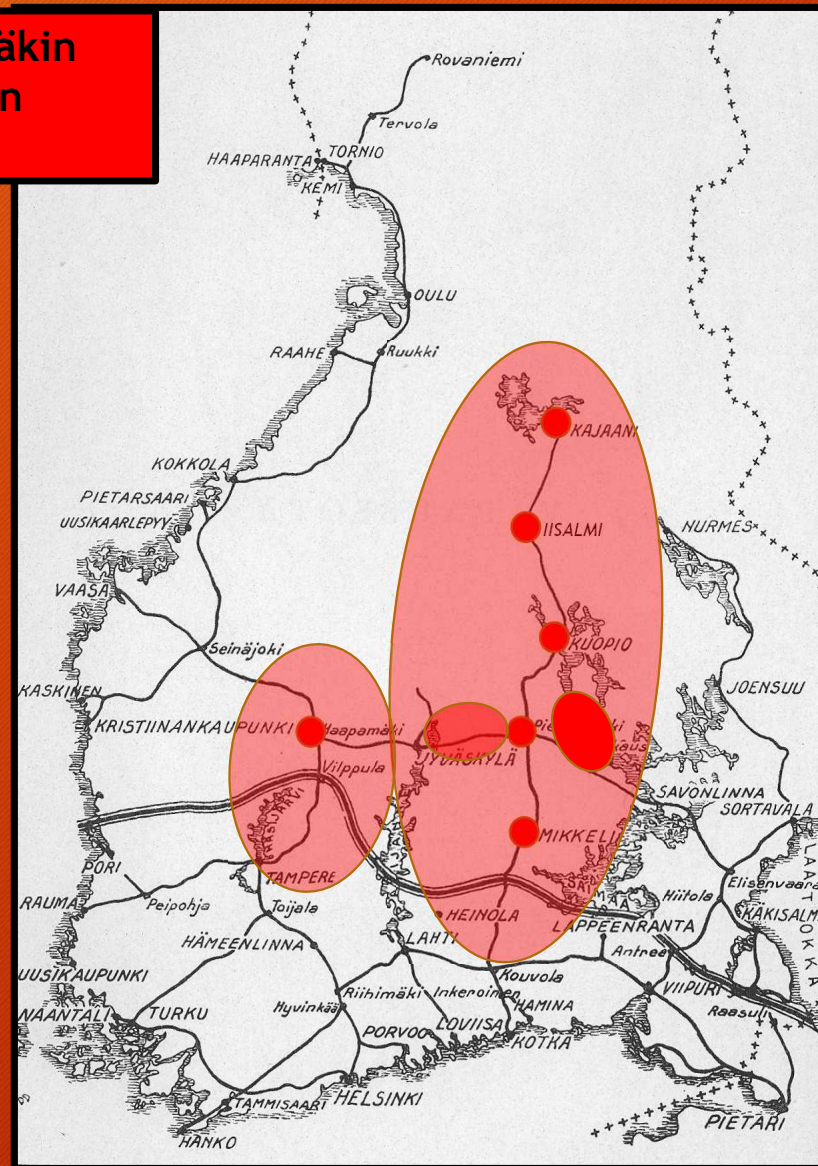
Silta oli räjäyttäjien hämmästykseksi ilman vartiota

Nopealla toiminnalla punaiset olisivat vielä tässäkin vaiheessa saaneet helposti haltuunsa koko Savon radan - samoin Haapamäen

Savon radan lohkon
päällikkö Heikki Kröger

Tietävästi Ali Aaltonen Krögerille käskyn lähteä etenemään Savon radalla, mutta tämä lykkäsi lähdön seuraavaan aamuun - silloin se oli jo myöhäistä

Mikkeliin siirtyneet Kouvolan suojeluskuntalaiset kävivät aamuyöllä varatuomari Martti Eklundin johdolla räjäyttämässä Torasjoen sillan - paluumatkalla he käänsivät Hillosensalmen sillan poikittain ja heittivät kääntökammen salmeen

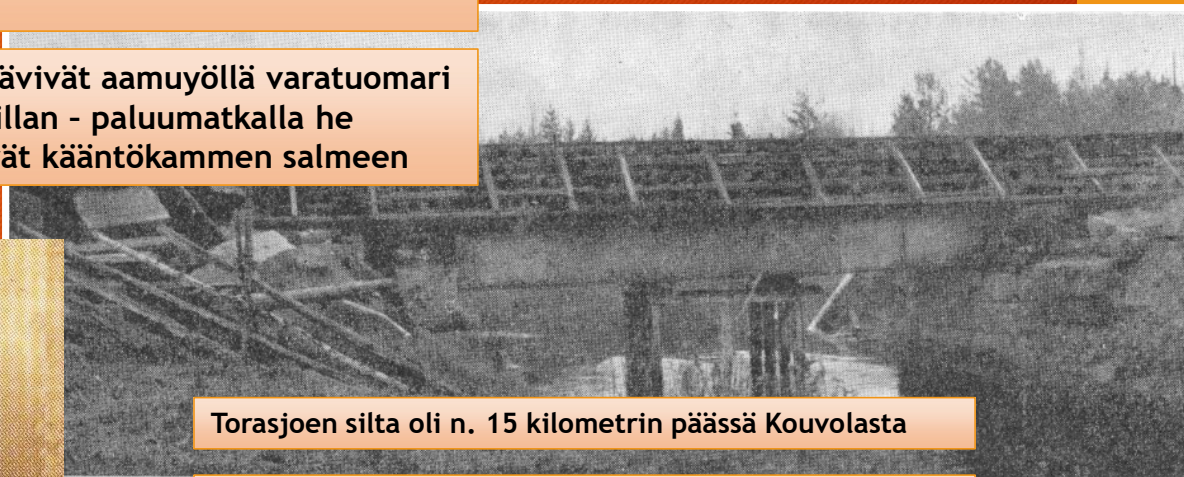
Kustaa Tapola

Harry Backberg

Martti Eklund

Aarne Reponen

Eero Wallenius

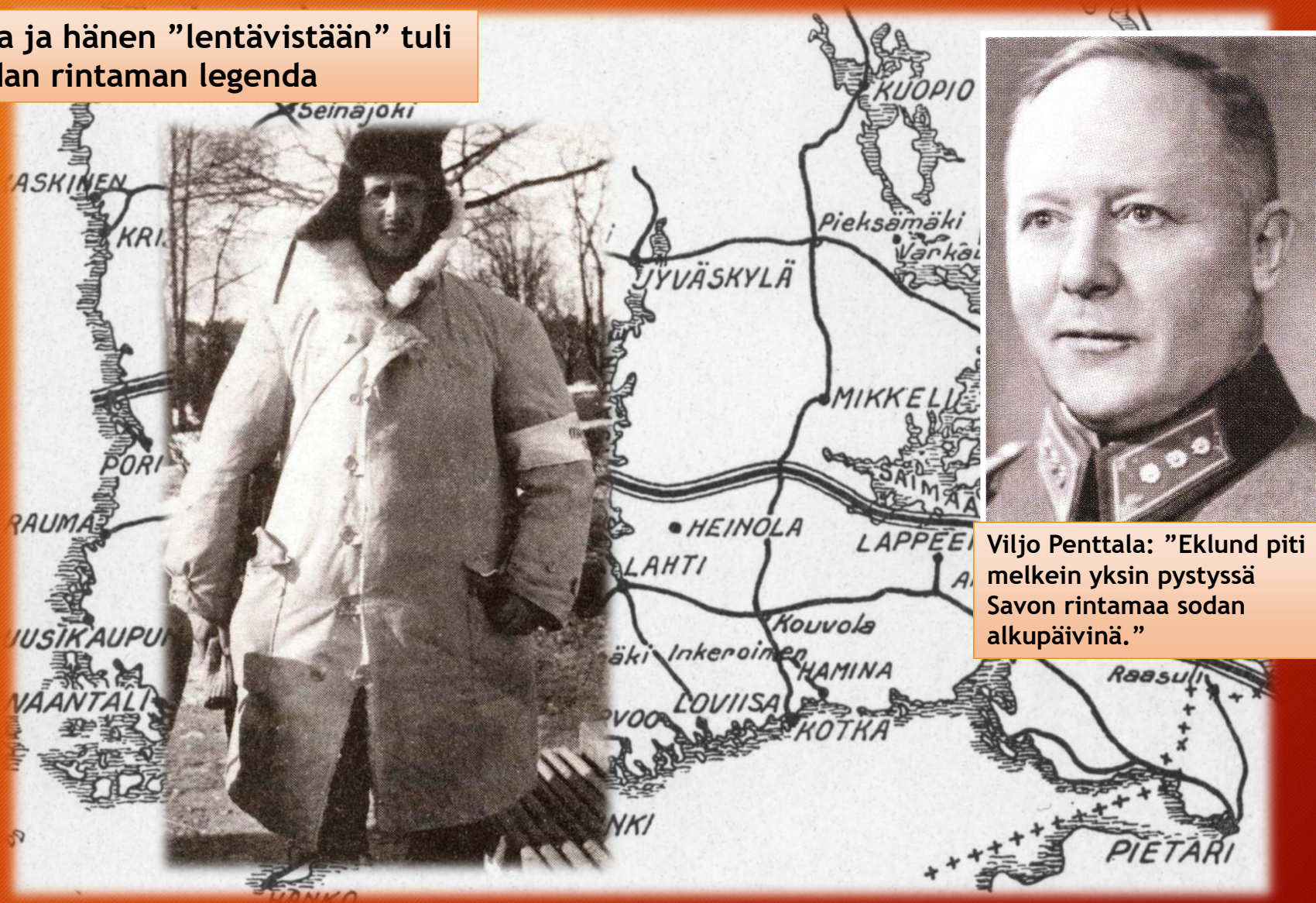

Torasjoen silta oli n. 15 kilometrin päässä Kouvolasta

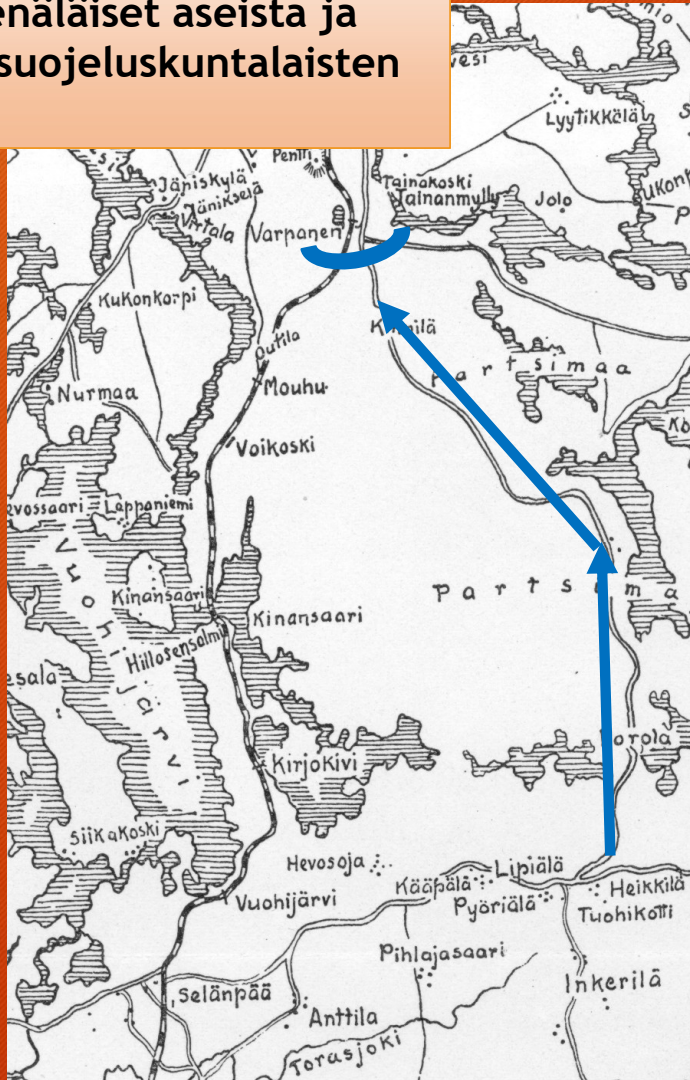
Hillosensalmen silta oli 40 kilometrin päässä Kouvolasta

Eklundista ja hänen "lentävistään" tuli
Savon radan rintaman legenda

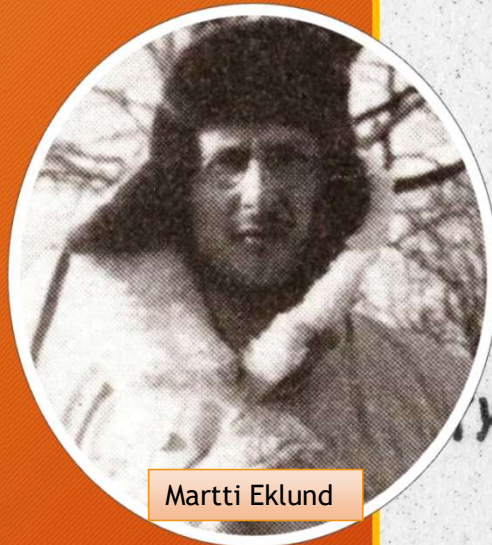
Viljo Penttala: "Eklund piti
melkein yksin pystyssä
Savon rintamaa sodan
alkupäivinä."

Torasjoen retken yhteydessä hän riisui Mikkelin ja Kouvolan välisillä asemilla olleet venäläiset aseista ja varmisti Varpasessa Kuusankosken suojeluskuntalaisten tulon sinne tiistai-iltana 29.1.

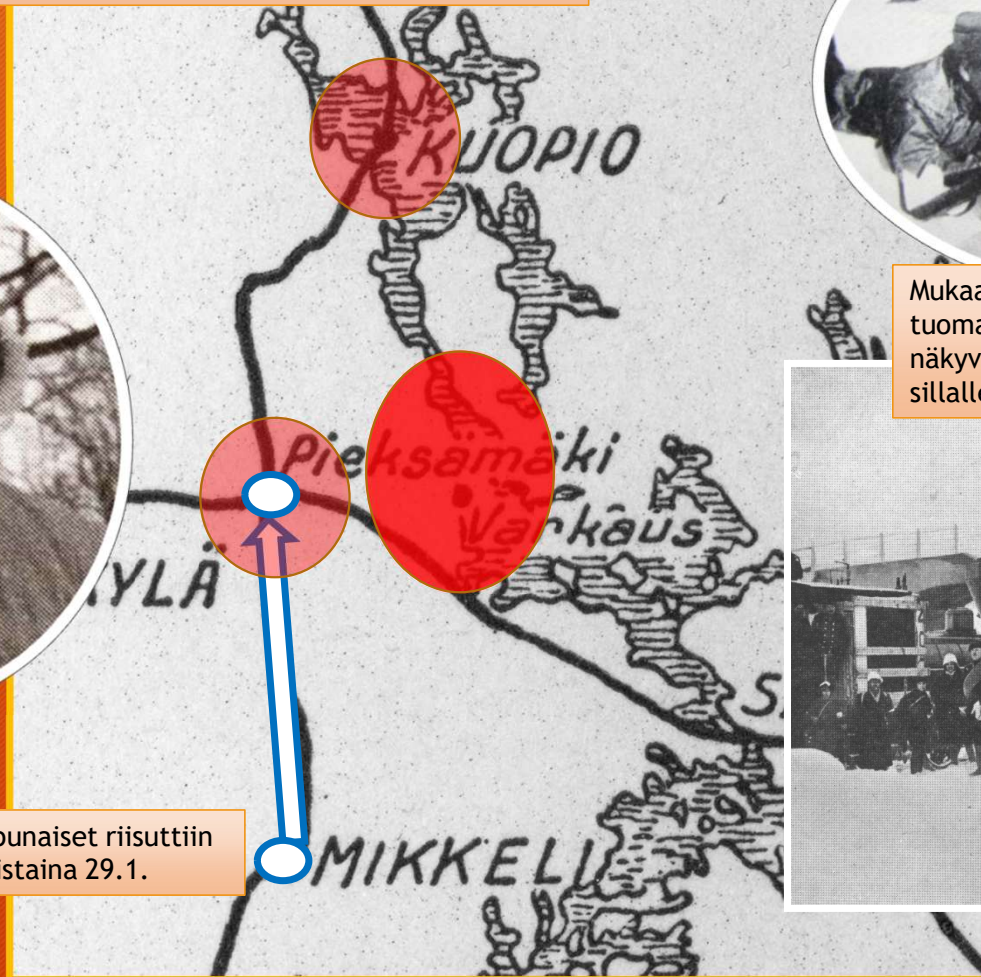
Isännöitsijä Alvar Brejlin oli Kuusankosken suojeluskuntalaisten päällikkö

Seuraavana yönä (29.-30.1.) hän valtasi kourallisella miehiä Pieksämäen aseman ja riisui mm. venäläisen lennätinkomennuskunnan aseista

Martti Eklund

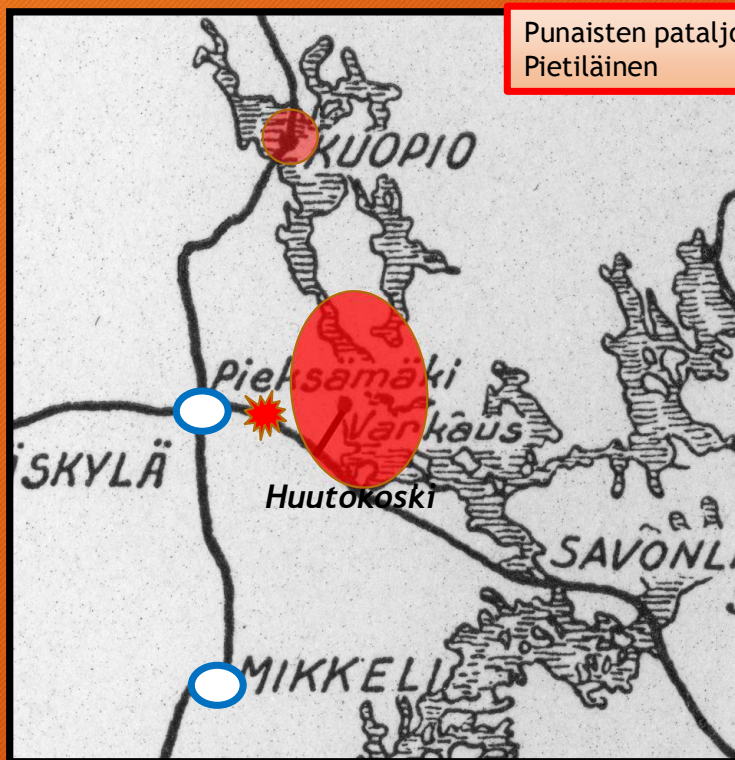
Mikkelin punaiset riisuttiin aseista tiistaina 29.1.

Mukaansa hän otti kuusankoskelaisten tuoman kuularuiskun, jonka hän asetti näkyvälle paikalle ratapihan ylittävälle sillalle

Torstaina 31. tammikuuta hän pysäytti Varkaudesta kohti Pieksämäkeä lähteneen "Kuoleman pataljoonan" lähettämällä tyhjän veturin päin näiden junaa

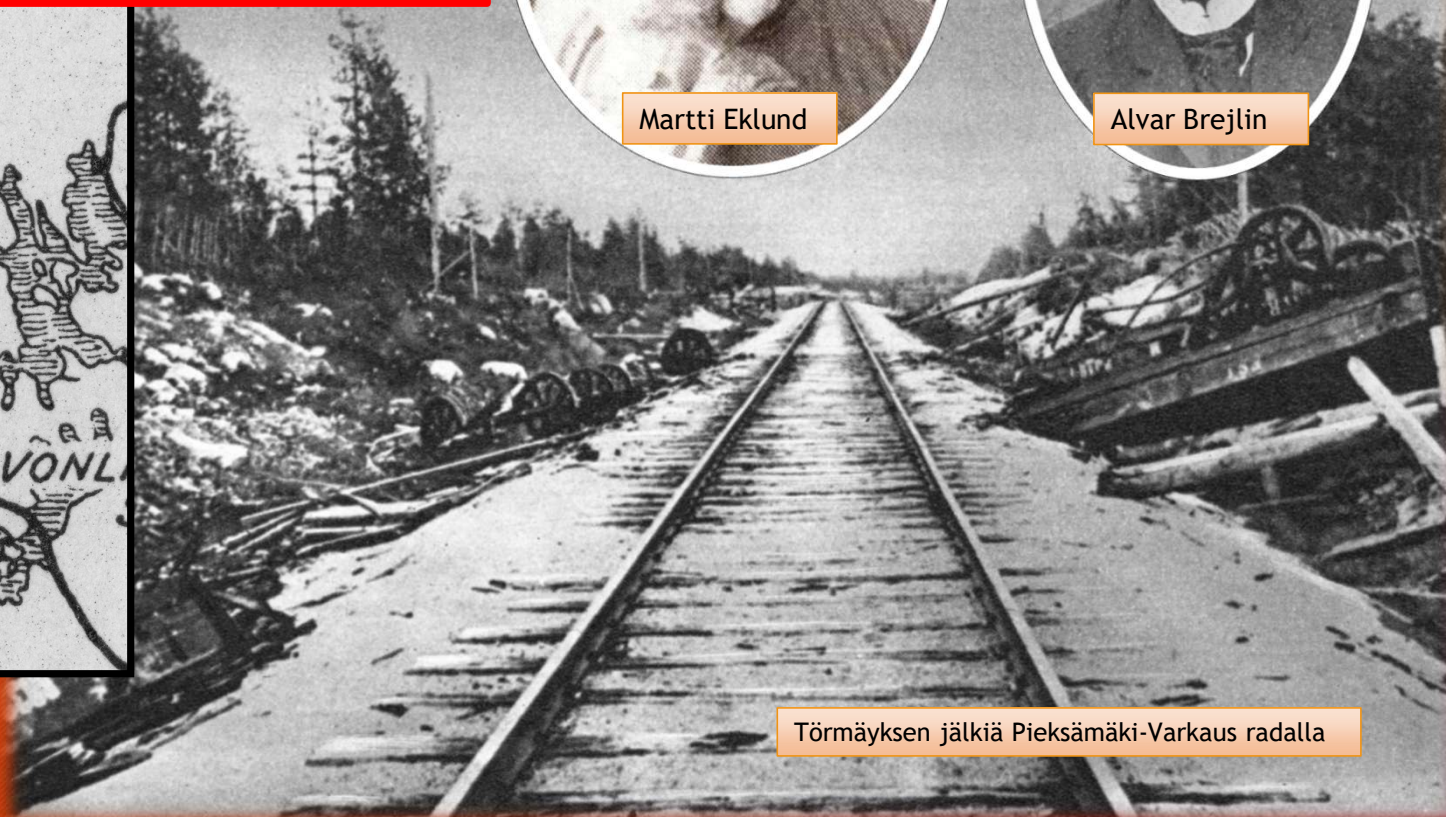
Punaisten pataljoonaa komensi Aleksanteri Pietiläinen

Martti Eklund

Alvar Brejlin

Törmäyksen jälkiä Pieksämäki-Varkaus radalla

Perjantaiamuna 1.2. hän lähti rauhoittamaan
Pieksämäki-Jyväskylä rataosuutta sekä Jyväskylän
Vaajakosken tehtailla puhjenneita levottomuuksia

Jyväskylä-Pieksämäki radalla oli vielä 1 500
punaisiin kallellaan olevaa työmiestä, jotka
alkoivat liikehtiä levottomasti

Martti Eklund

Alvar Brejlin

Samalla suojattiin Pönttövuoren
tunneli - jälkeen päin selvisi,
että punaisilla oli suunnitelma
sen räjäyttämiseksi

Kouvolan ratainsinööri Adolf Backberg jarrutti
Korian ja Torasjoen siltojen korjausta sen
minkä pystyi

Suuri asejuna ylitti Korian sillan vasta torstaina 31. tammikuuta
- perjantaina 1. helmikuuta välisenä yönä ja silloinkin niin, että
Backbegin vaatimuksesta vaunu kerrallaan työnnettiin sillan yli

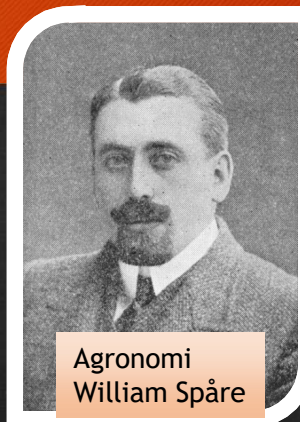
Adolf Backberg

Perjantaiamuna (1.2.) punaisten junat lähtivät etenemään Savon radalla ja pysähtyivät iltapäivällä Hillosensalmen rikotun sillan taakse

Valkoiset olivat saaneet 5 päivää aikaa valmistautua, mutta tilanne oli silti edelleen äärimmäisen kriittinen

Mikkelin ja kuusankoskelaisten suojeluskuntalaisten 47-miehinen joukko teki 1.2. veturin työntämässä "panssarivaunussa" epätoivoisen hyökkäyksen Hillosensalmelle, jonka jälkeen he vetäytyivät Mäntyharjulle

Agronomi
William Spåre

Kuvassa on yksi malli sisällissodan
"panssarivaunu"-viritelmistä

Hillosensalmen
asema

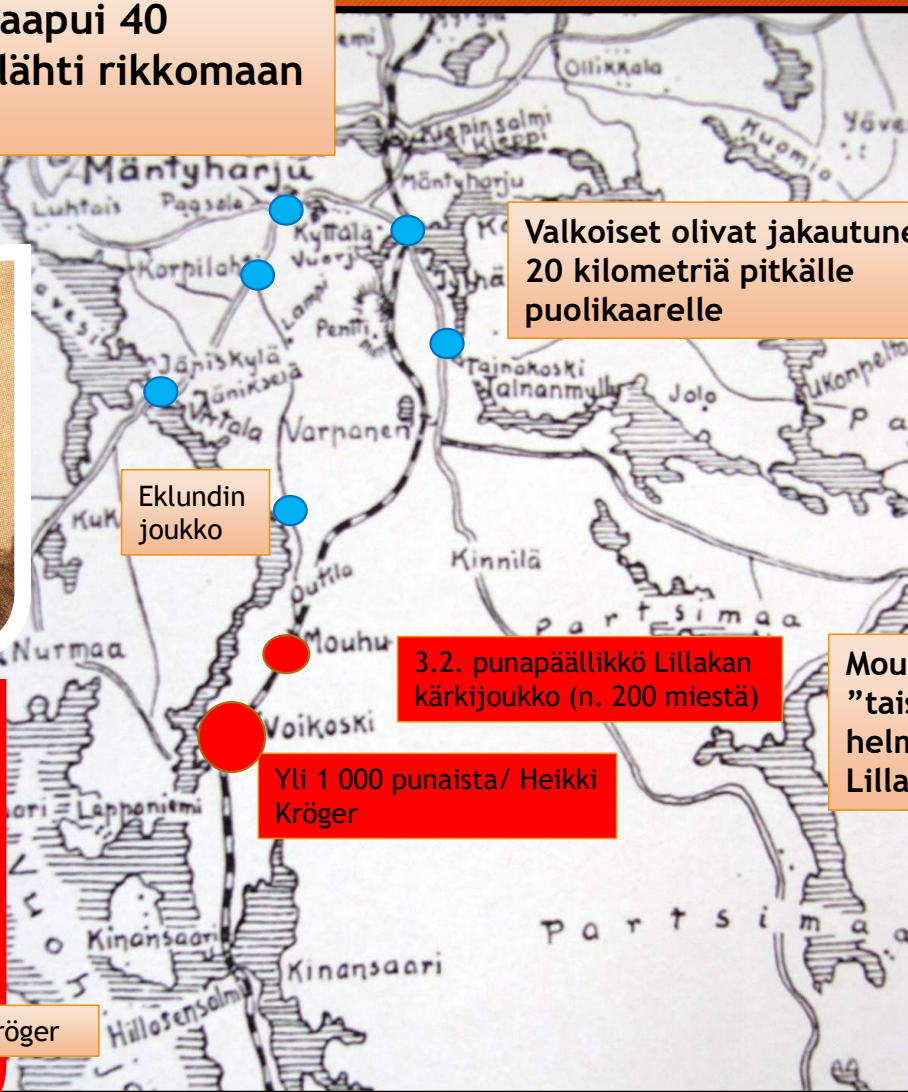
Lauantai-iltana 2.2. myös Eklund saapui 40 miehensä kanssa Mäntyharjulle ja lähti rikkomaan rataa Mouhun ja Varpasen väliltä

Martti Eklund

Heikki Kröger

Valkoiset olivat jakautuneena yli 20 kilometriä pitkälle puolikaarelle

Eklundin joukko

3.2. punapääliikkö Lillakan kärkijoukko (n. 200 miestä)

Yli 1 000 punaista/ Heikki Kröger

William Spåre

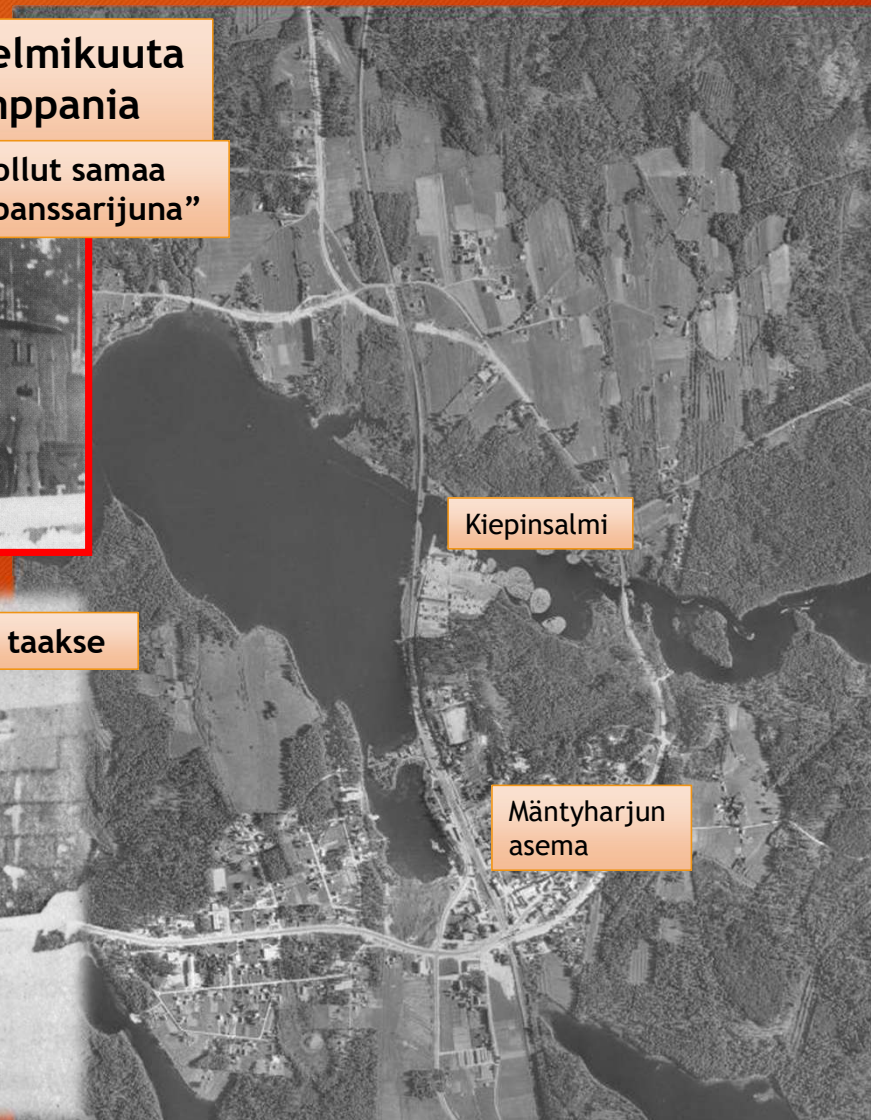
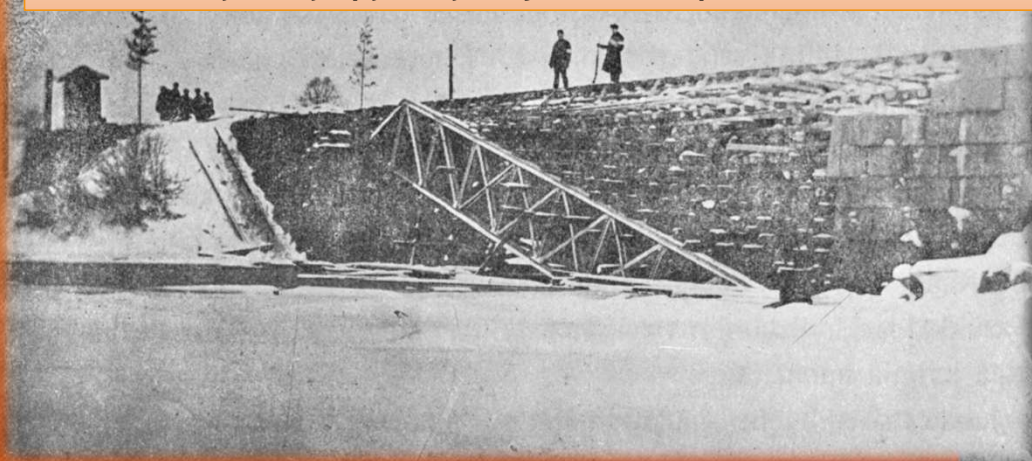
Mouhun ensimmäinen "taistelu" oli sunnuntaina 3. helmikuuta. Siinä Eklund otti Lillakan kanssa yhteen

**Punaiset valtasivat Mäntyharjun torstaina 7. helmikuuta
- kärjessä hyökkäsi 200-miehinen latvialaiskomppania
(lättiläiset**

Lättiläisillä oli panssarijuna, joka lienee ollut samaa kaliperia kuin kuvassa oleva "tilapäinen panssarijuna"

Punaisten hyökkäys pysähtyi hajotetun Kiepinsalmen sillan taakse

Punaiset yrittivät kiertää maantietä pitkin Hietaseen, mutta Papinpojan kylää pitemmälle he eivät päässeet

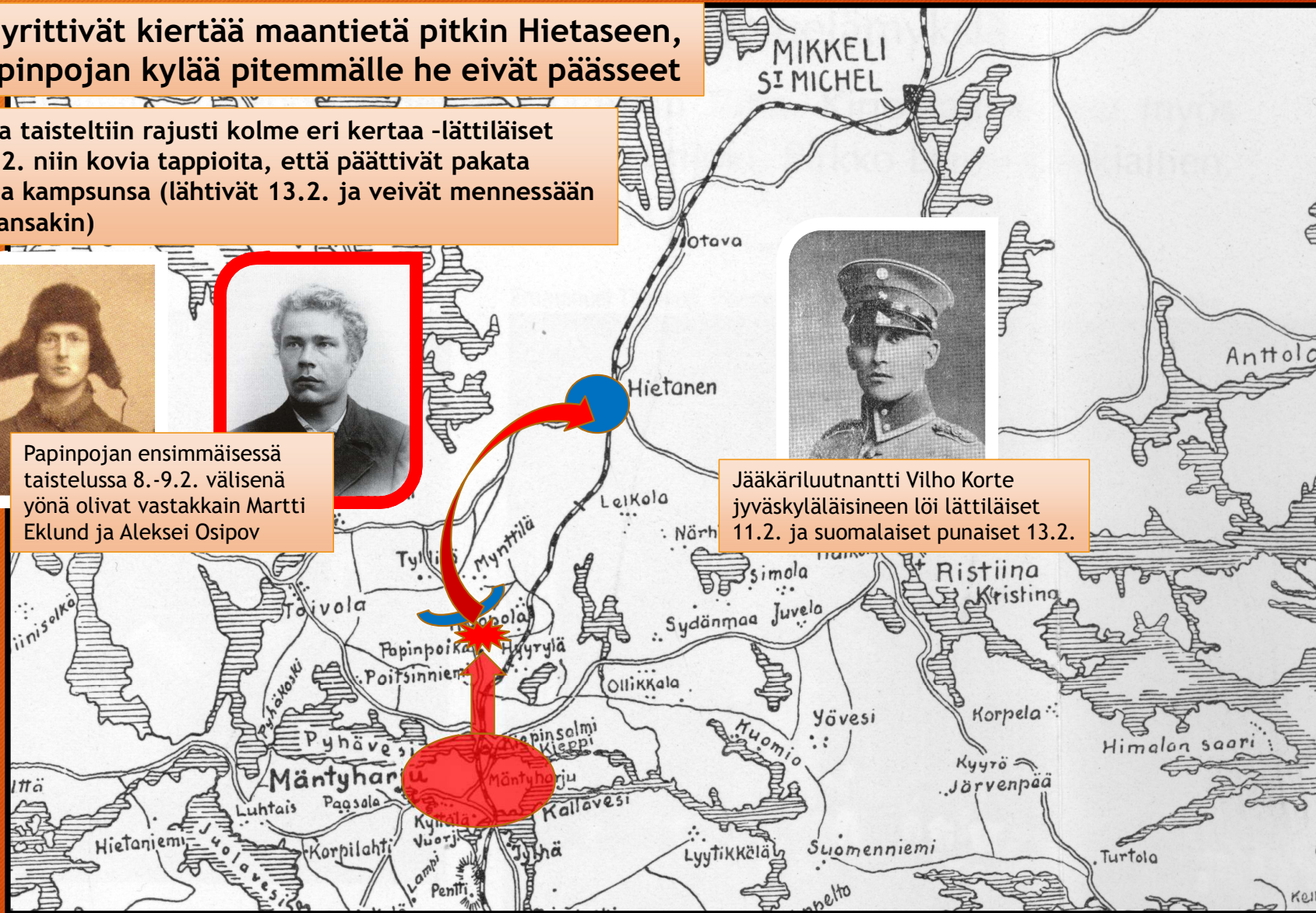
Papinpojassa taisteltiin rajusti kolme eri kertaa -lättiläiset kärsivät 11.2. niin kovia tappioita, että päättivät pakata kimpsunsa ja kampsunsa (lähtivät 13.2. ja veivät mennessään panssarijunansakin)

Papinpojan ensimmäisessä taistelussa 8.-9.2. välisenä yönä olivat vastakkain Martti Eklund ja Aleksei Osipov

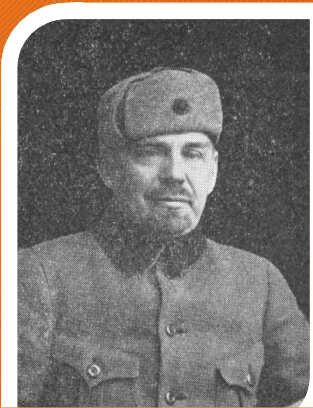

Jääkäriluutnantti Vilho Korte
jyväskyläläisineen löi lättiläiset
11.2. ja suomalaiset punaiset 13.2.

**Valkoiset valtasivat Mäntyharjun
takaisin 14.2. - punaiset vetäytyivät
Mouhulle**

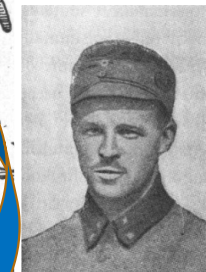
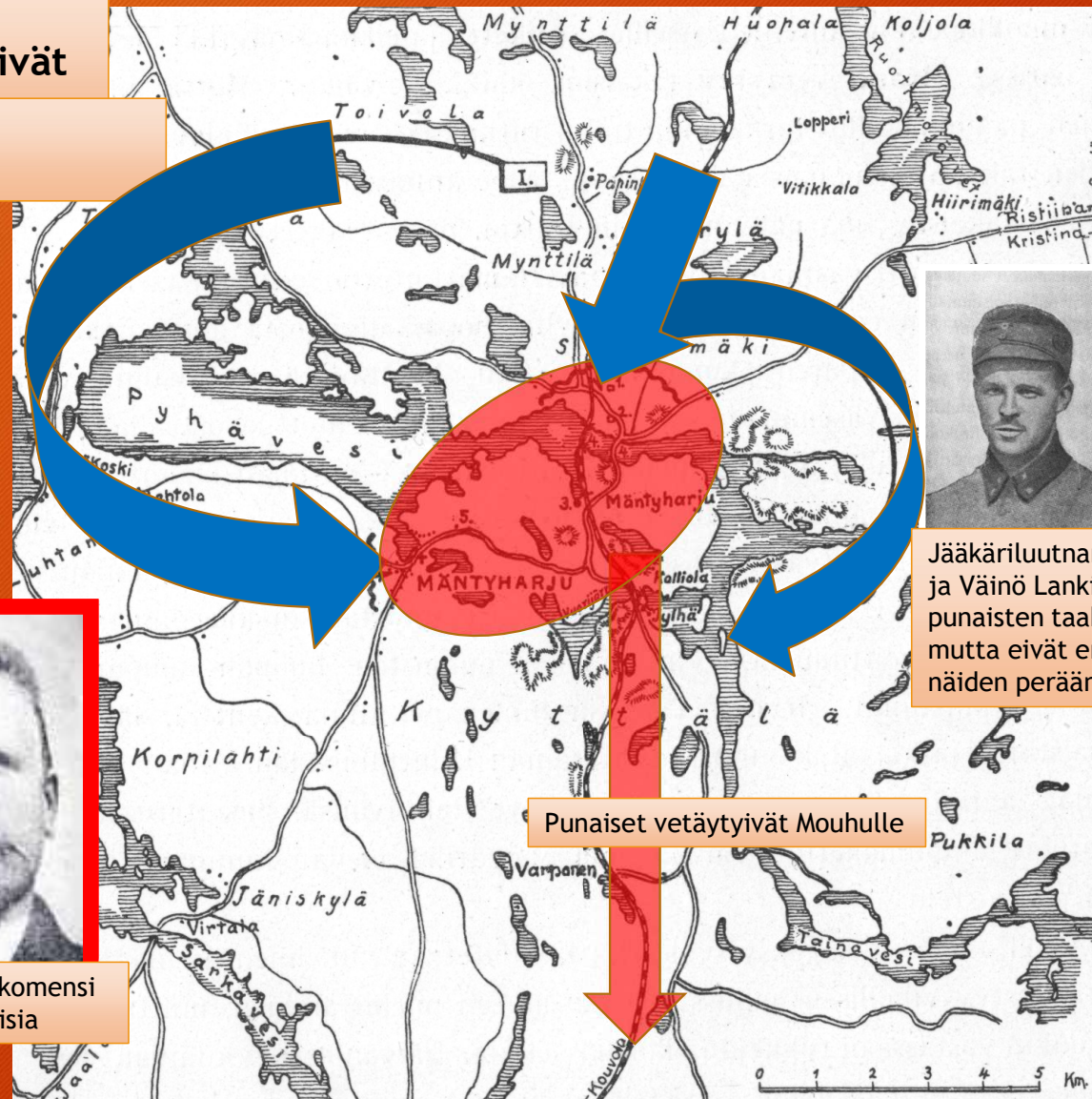
- Valkoisia oli 1 400
- Punaisia oli 1 000

Ratsumestari Carl Malm
komensi valkoisia

Heikki Kröger komensi
edelleen punaisia

Jääkärluutnantit Einar Wichman (KSR)
ja Väinö Lankinen (KSR) johtivat
punaisten taakse koukkaavaa osastoa,
mutta eivät ennättäneet katkaista
näiden peräntymistietä

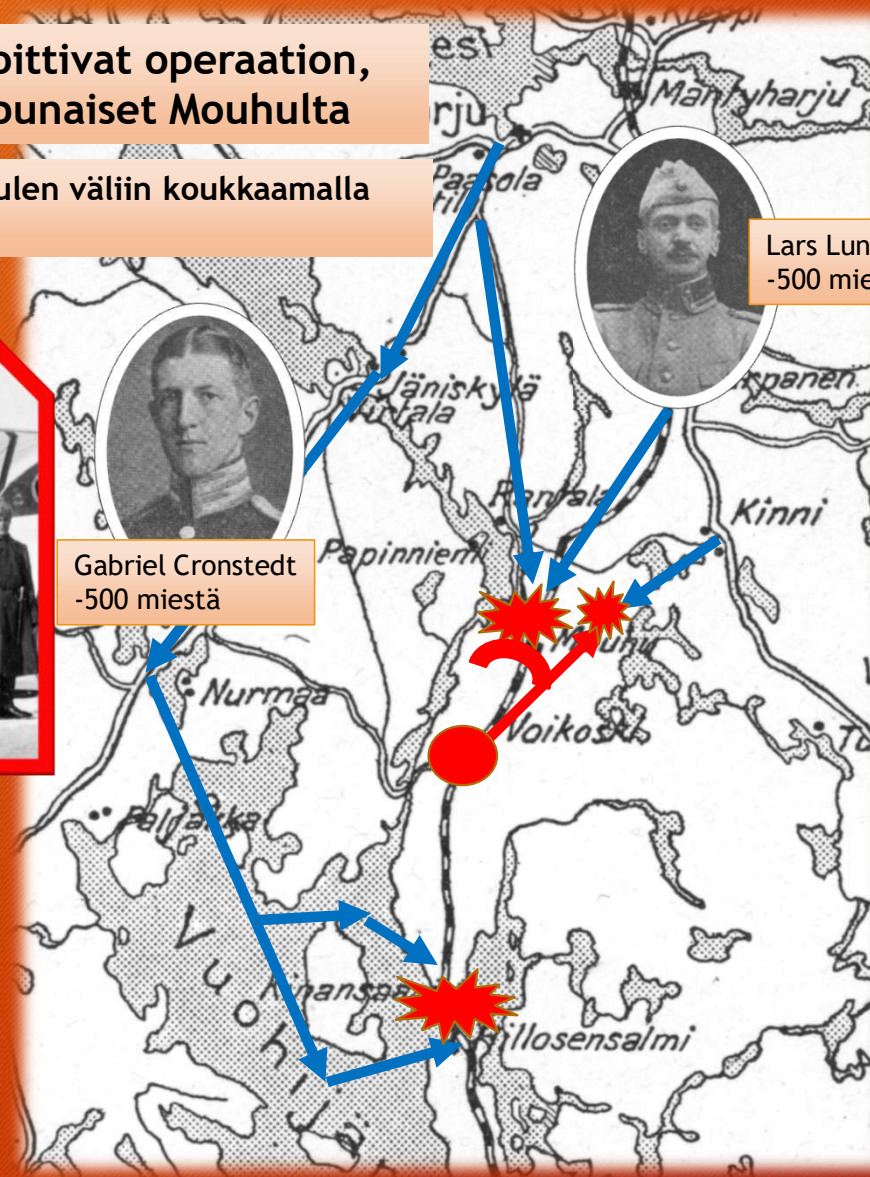
Punaiset vetäytyivät Mouhulle

Sunnuntaina 3.3. valkoiset aloittivat operaation, jossa tavoitteena oli työntää punaiset Mouhulta

Taktiikkana oli panna heidät kahden tulen väliin koukkaamalla samaan aikaan Hillosensalmelle

Taisteluun osallistui myös punaisten lentokone

Lars Lundahl
-500 miestä

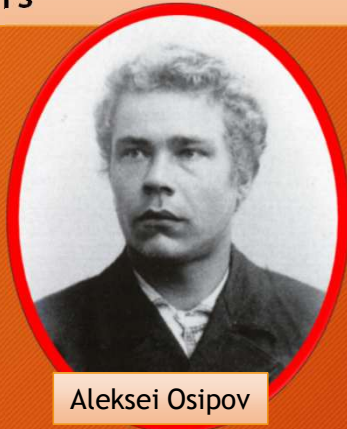
Gabriel Cronstedt
-500 miestä

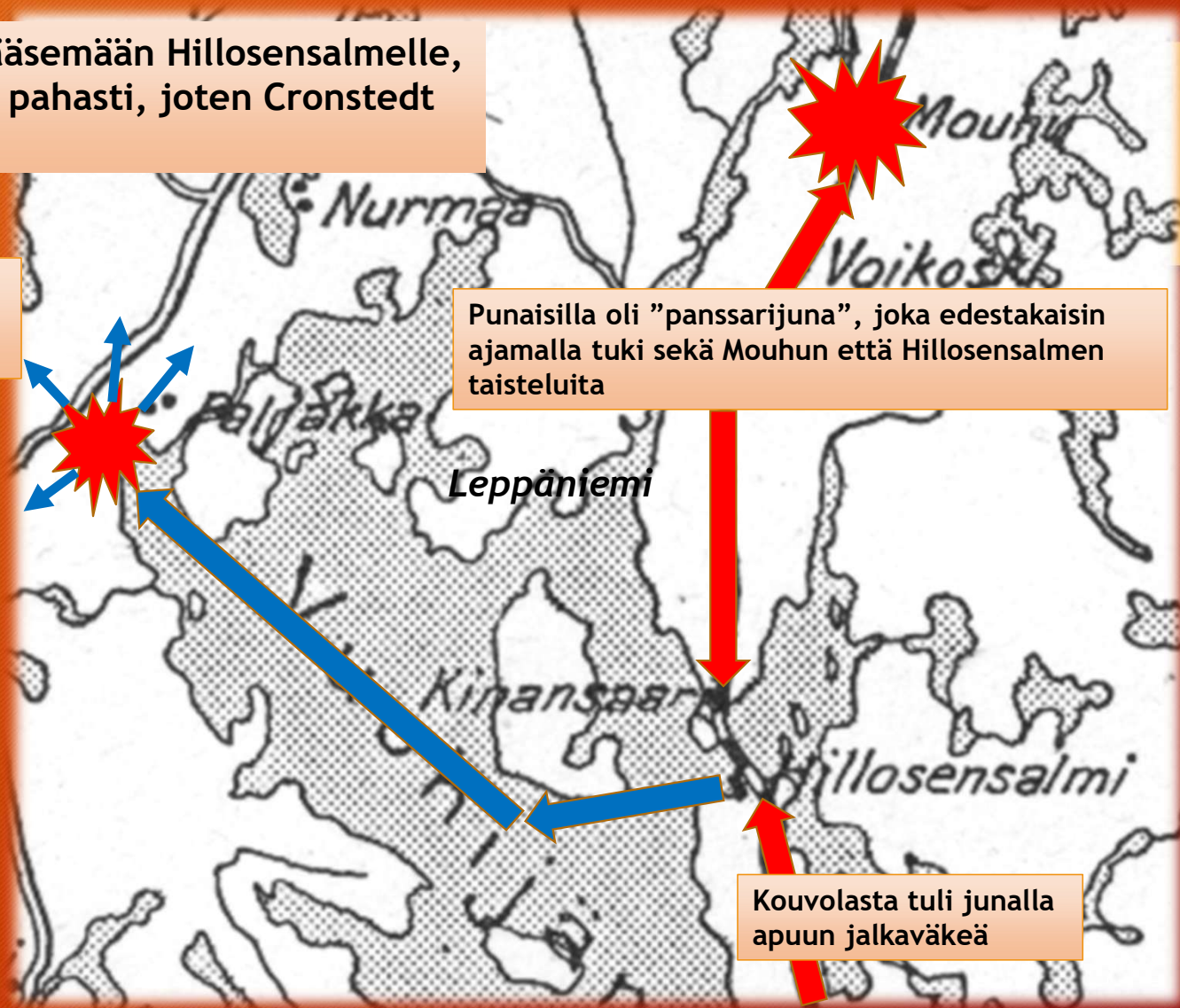
Valkoisia komensi
kenraalimajuri Ernst
Löfström (Toll)
esikuntajunassaan

"Osasto Cronstedt" onnistui pääsemään Hillosensalmelle, mutta Mouhulla aikataulu petti pahasti, joten Cronstedt joutui perääntymään

Perääntyessään valkoiset joutuivat punaisten väijytykseen: PALJAKAN RÄJÄHDYS

Aleksei Osipov

Punaisilla oli "panssarijuna", joka edestakaisin ajamalla tuki sekä Mouhun että Hillosensalmen taisteluja

Kouvolasta tuli junalla apuun jalkaväkeä

Valkoiset valtasivat lopulta Mouhun - taistelun käänsi heille tykistö, joka onnistui saamaan punaisten panssarijunaan osuman

Patterinpäällikkö oli ruotsalainen kapteeni Einar Förberg

Einar Förberg

Punaiset vetäytyivät Voikoskelle, jonne saapui seuraavana päivänä (4.3.) Fredriksbergin (Pasilan) konepajalla tehty ”ihan oikea” panssarijuna

- Se oli Panssarijuna nro 2, jonka päällikkö oli viilari Aleksi Nyholm

Panssarijunat - sisällissodan superase

Punaisilla oli aivan ylivoimainen panssarijunakalusto

- Kaksi venäläistä panssarijunaa
- Kuusi Suomen konepajoilla tehtyä junaa
- toistakymmentä "tilapäistä panssarijunaa" tai "panssarivaunuilla" varustettua junaa

Venäläisvalmisteinen "Voloi Kapitalism" (Partizan)

Panssarijuna nro 1

Valkoisten paras juna oli "Karjalan pelastajan"
nimen saanut panssarijuna
- sekin oli vain ns. tilapäinen panssarijuna,
jonka vaunut oli suojattu vain lankkuseinillä

Sodan lopulla siihen liitettiin venäläisen
Ukrainski-Revolutskajan tykkivaunu, jossa oli
kaksi 75 mm:n it-tykkiä (Lender-Tarkovski)

Myös valkoisilla oli Savon radalla ”panssarijuna”, jonka tykki- ja kuularuiskuvaunut rakennettiin Mikkelissä kenraali Ernst Löfströmin käskystä - junan päälliköksi määrättiin luutnantti Aarne Kuurinmaa

Junan piti osallistua Mouhun valtauksen jo 3.3., mutta Varpasen ja Mouhun väliltä rikottua rataa ei saatu kuntoon, joten se ei päässyt paikalle

Insinööri Albin
Lindström

Kenraalimajuri
Ernst Löfström
(Toll)

**Tiistaina 5.3. punaiset yrittivät vallata Mouhun takaisin
- Siellä käytiin silloin sisällissodan ensimmäinen
panssarijunien välinen taistelu**

Punaisten juna oli murskaavan ylivoimainen, mutta siitä huolimatta valkoisten juna onnistui saamaan sen tykkivaunuun täysosuman - mm. junan päällikkö Nyholm kaatui

Toinen panssarijunien keskeinen taistelu käytiin 10.3. Karjalassa Hannilan ja Kavantsaaren välillä olleen Putkosen joen sillan luona

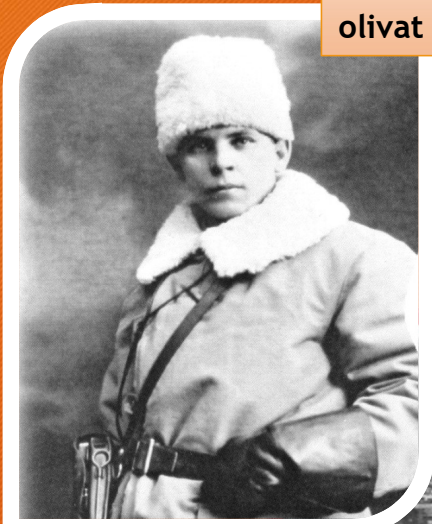
Punaisten junan päällikkö oli helsinkiläinen viilari
Aleksi Nyholm

Valkoisten junan päällikkö oli luutnantti Aarne Kuurinmaa

Perjantaina 15.3. valkoiset onnistuivat Mouhulla vaurioittamaan kolmannenkin kerran punaisten panssarijunaa

Elimäkeläisen keksijänero Eric Tigerstedtin sormet olivat pelissä mukana

Mouhun pysäkki

15.3. vaurioituneen junan päällikkö oli iittiläinen Jalmari Lehtinen

Voikoskesta muodostui punaisten Savon radan rintaman keskus, jota valkoiset eivät pystyneet taistelemalla valtaamaan

Punaiset jättivät Voikosken 25.4. ja polttivat lähtiessään aseman ja tuhosivat ratapihan

He vetäytyivät Hillosensalmen taakse
ja räjäyttivät sillan perässään
- Hillosensalmen taistelut 26.4.-30.4.

Punaisia komenssi Aleksei Osipov ja
hänen haavoittumisensa jälkeen
kotkalainen Matti Talonpoika

Punaisten räjäyttämää Hillosensalmen siltaa
korjataan

Jalmari Kara
- III pataljoonan
vt. komentaja

Armas Kemppi

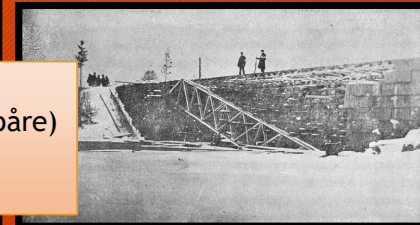

Valo Nihtilä

Rautatiesiltojen räjäytyksillä ja radan rikkomisilla oli oleellinen osuus Savon radan taisteluissa

Kiepin silta
Valkoiset 4.2. (Eklund ja Spåre)
Valkoiset 6.2. (Lundahl)
Valkoiset 12.2. (Malm)

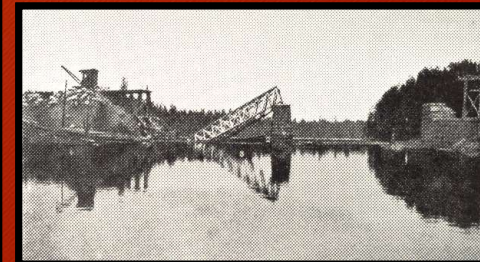
Hillosensalmen silta
Valkoiset kaksi kertaa 28.1. (Eklund, Spåre)
Punaisten 26.4. (Osipov)

Torasjoen silta
Valkoiset 28.1. (Eklund)
Punaisten 30.4. (Osipov)

Harjun silta, punaiset 3.5. (Osipov)

Korian silta, valkoiset 27.1.

Oravalan ja Jokelan taistelut 2. - 3.5. olivat sisällissodan viimeiset taistelut

Etelä-Savon rykmentin II pataljoona (Weselow)

Aleksei Osipov

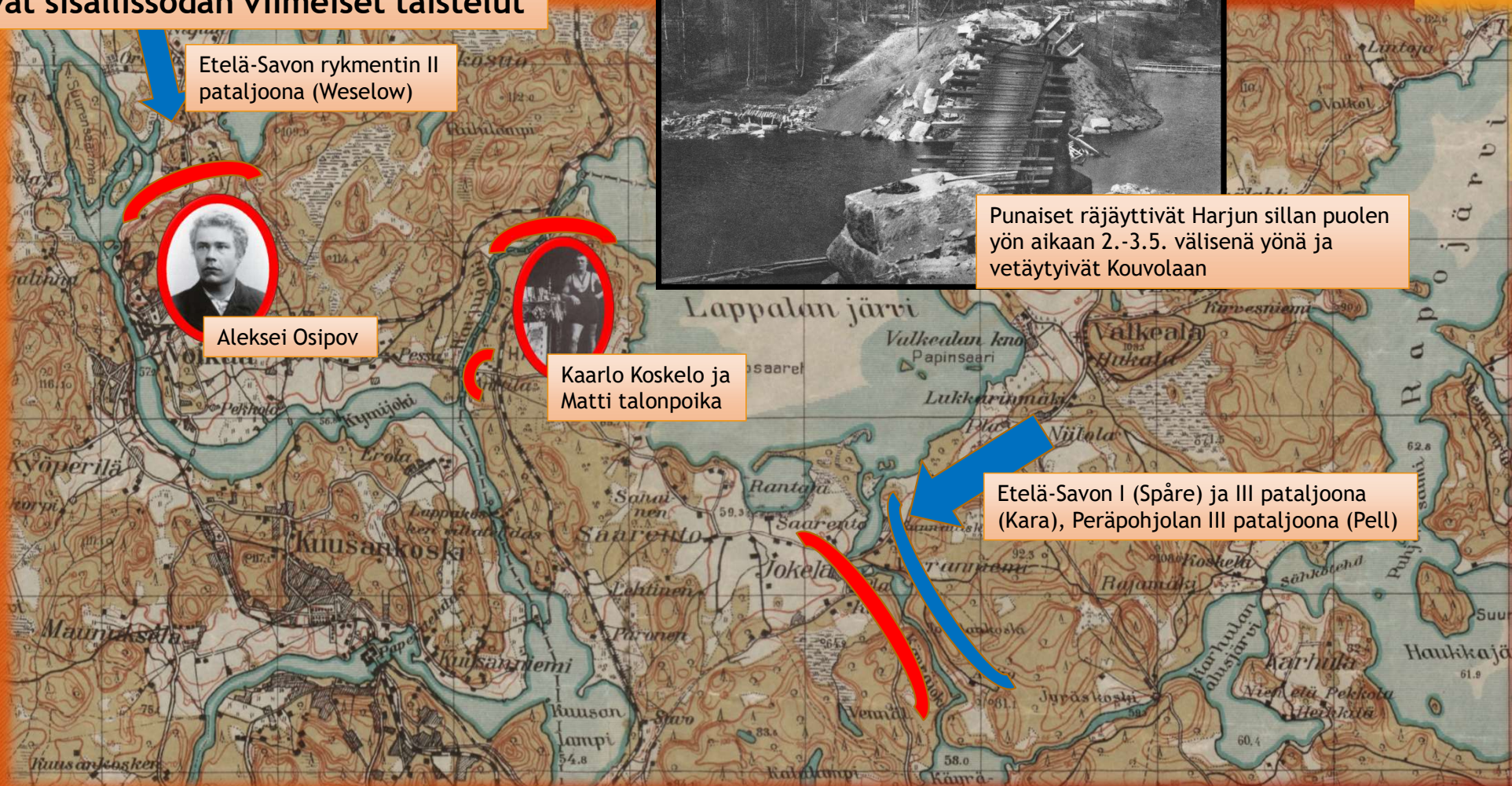

Kaarlo Koskelo ja Matti talonpoika

Punaiset räjäyttivät Harjun sillan puolen yön aikaan 2.-3.5. välisenä yönä ja vetäytyivät Kouvolaan

Etelä-Savon I (Spåre) ja III pataljoona (Kara), Peräpohjolan III pataljoona (Pell)

Perjantaina 3.5. aamupäivällä valkoisten etujoukot tulivat Kouvolaan ja puolenpäivän aikaan sinne saapui myös ”Karjalan pelastaja” - junaan oli siinä vaiheessa liitetty venäläisen panssarijunan tykkivaunu

Kymenlaakson valtaus
-punaiset antautuivat
Ahvenkoskella 5.5.

Kersantti Olssonin
polkupyöräosasto

Etelä-Savon rykmentin I ja III
+ Peräpohjolan III pataljoona

Eversti Gilbert Hamiltonin
"prikaati"

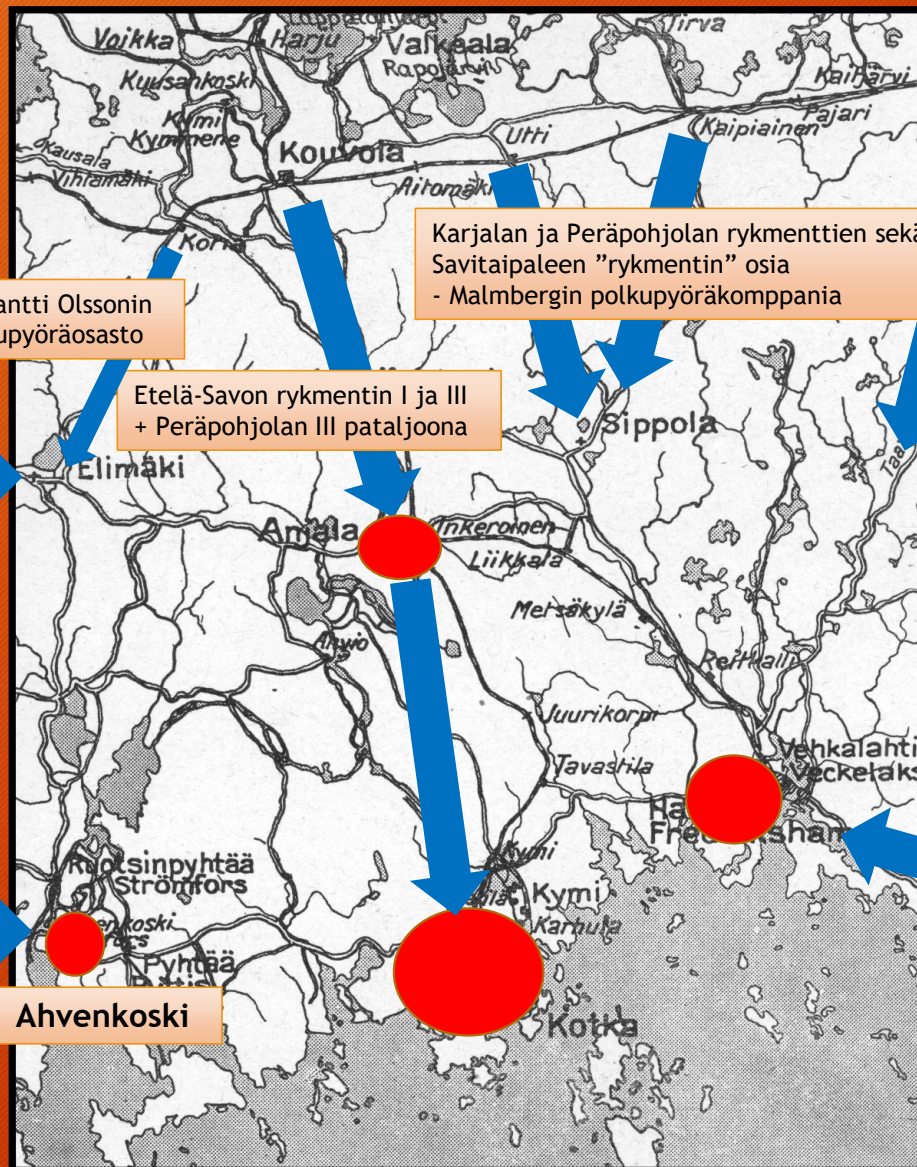
Karjalan ja Peräpohjolan rykmenttien sekä
Savitaipaleen "rykmentin" osia
- Malmbergin polkupyöräkomppania

Saksalaiset

Ahvenkoski

Pohjois-Savon rykmentti

Aleksei Osipov ja teki
morsiamensa Maija
Rasilaisen kanssa
kaksoisitsemurhan
Haminan ja Kotkan
edustalla olevassa
Majasaarella

Kiitos mielenkiinnosta!